Responsibility of Governments and Mechanisms for Protecting Children's Rights in Cyberspace

Mohammad Reza Hosseini[1]

Abstract

The increasing development of cyberspace and the use of ICTs have had an effective role in the production, dissemination and transmission of information and have provided the community with access to online content. As such, cyberspace is an enabling tool to promote fundamental freedoms such as freedom of speech, freedom of access to information and an effective means of promoting human rights, however, at the same time it can provide the conditions for breach, violation or restriction of individual's rights. Amongst them, children's rights, as the most vulnerable segment of society, are often abused and invaded. In the contemporary world, children spend a great deal of time on educational, leisure and entertainment activities in cyberspace and online. In this space with the expanse of its domain, anonymity, the high speed, the lack of borders, the lack of mechanisms of government oversight, would have an intensive impact on the domain of users' cognition and perception and pose special risks to individuals, especially children and adolescents. Therefore, the rights of the child must be protected by governments, non-governmental organizations, civil institutions and other child affairs authorities. The main question of this study is what are the positive and negative obligations of governments to protect children in cyberspace under international customary law and internationally accredited documents? What technical, legal and structural mechanisms are available to protect children against online' damages? What has been the practice of governments and international institutions and civil society in protecting children's rights on the one hand and maintaining a free flow of information and freedom of expression on the other? To answer these questions, the researcher

1. Associate Professor and Faculty Member of Supreme National Defense University, Tehran, Iran. Email: rezahsn88@gmail.com

Original Article Received: 10 Jun 2019 Accepted: 30 Oct 2019

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-17]

uses a descriptive method to provide a coherent legal framework for protecting children in cyberspace.

Keywords

Children, Cyberspace, Cyber Threats, Violation, International Documents

Please cite this article as: Hosseini MR. Responsibility of Governments and Mechanisms for Protecting Children's Rights in Cyberspace. Child Rights J 2020; 1(4): 31-59.

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-17]

مسؤولیت دولت‌ها و ساز و کارهای صیانت از حقوق کودک در فضای مجازی

محمدرضا حسینی[۱]

چکیده

توسعه روزافزون فضای سایبر و استفاده از فناوری‌های ارتباطات و اطلاعاتی نقش مؤثری در تولید، انتشار و انتقال اطلاعات داشته و سطح دسترسی به محتوای برخط را برای آحاد جامعه فراهم ساخته است. از این رو فضای مجازی به عنوان یک ابزار توانمندساز قابلیت ترویج آزادی‌های اساسی همچون آزادی بیان، آزادی دسترسی به اطلاعات را و وسیله مؤثر برای ارتقای حقوق بشر محسوب می‌گردد، اما در عین حال، شرایطی را فراهم می‌سازد تا در آن حقوق افراد نقض یا محدود گردد. در این میان حقوق کودکان به عنوان آسیب‌پذیرترین قشر جامعه معمولاً مورد تعرض و سوءاستفاده قرار می‌گیرد. در دنیای معاصر کودکان زمان زیادی را برای فعالیت‌های آموزشی، تفریحی و سرگرمی در اینترنت و فضای مجازی سپری می‌کنند. در این فضا با توجه به گستردگی دامنه آن، مخفی‌بودن هویت کاربران، سرعت بالا، فرامرزی‌بودن، فقدان مکانیزم اعمال صلاحیت دولت‌ها می‌تواند بر حوزه شناخت و ادراک کاربران تأثیر عمیقی گذاشته و افراد به خصوص کودکان و نوجوانان را با خطرات خاص مواجه نماید. از این رو حقوق کودک باید از سوی دولت‌ها و سایر نهادهای دولتی و مدنی و سایر متولیان امور کودکان مورد حمایت و صیانت ویژه قرار گیرد. سؤال اصلی تحقیق این است که دولت‌ها به موجب حقوق بین‌الملل عرفی و اسناد معتبر بین‌المللی نسبت به حمایت از کودکان در فضای سایبر چه تعهدات سلبی و ایجابی دارند؟ چه ساز و کارهای فنی، قانونی و ساختاری را برای حمایت از کودکان را در برابر آسیب‌های این فضا در دسترس است؟ رویه دولت‌ها و نهادهای بین‌المللی و جامعه مدنی در صیانت از حقوق کودک از یکسو و حفظ جریان آزاد اطلاعات و آزادی بیان

---

۱. دانشیار و عضو هیأت‌علمی دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران.
Email: rezahsn88@gmail.com

نوع مقاله: پژوهشی **تاریخ دریافت مقاله:** ۱۳۹۸/۳/۲۰ **تاریخ پذیرش مقاله:** ۱۳۹۸/۸/۸

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-17]

چگونه بوده است؟ برای پاسخ به این سؤالات، محقق با استفاده از روش توصیفی به دنبال ارائه چارچوب منسجمی برای حمایت از کودکان در فضای مجازی می‌باشد.

واژگان کلیدی

کودک، فضای مجازی، تهدیدات و آسیب‌های سایبری، بزه‌کاری، اسناد بین‌المللی

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-17]

مقدمه

برای مشخص‌کردن حیطه حمایت از کودک ابتدا لازم است مفهوم «کودک» را مشخص کنیم تا روشن شود که به چه کسی عنوان کودک اطلاق می‌گردد. تدوین کنندگان کنوانسیون ۱۹۸۹ حقوق کودک اولین ماده این کنوانسیون را به تعریف مفهوم کودک اختصاص داده‌اند، گرچه در نهایت موفق به ارائه تعریف درست و دقیق نشده‌اند (۱)، البته این عدم توفیق را باید ناشی از مشکل‌بودن و یا حتی ناممکن‌بودن آن در شرایط نظام‌های حقوقی متنوع کشورها دانست (۲). کنوانسیون حقوق کودک در ماده ۱ خود اظهار می‌دارد: «از نظر پیمان‌نامه حاضر منظور از کودک هر انسان دارای کم‌تر از ۱۸ سال سن است، مگر این‌که بر طبق قانون قابل اعمال در مورد کودک، سن قانونی کم‌تر تعیین شده باشد.» دارای ضعف در ابعاد مختلف جسمی، روانی، اقتصادی و اجتماعی می‌باشند که دولت‌ها و جامعه بین‌المللی متعهد به حمایت از کودکان بنا بر ضعف‌های آنان در برابر خطرات و تهدیدات احتمالی می‌باشند. حمایت از کودکان صرفاً منحصر به فضا خاصی نمی‌باشد، بلکه با رشد روزافزون فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات و گسترش اینترنت شبکه جهانی کودک نیز مخاطب و فعال عرصه اینترنت می‌باشد (۳).

حفاظت و حمایت از کودکان در برابر و آثار ناشی از بزه‌دیدگی از دو جهت کلی قابل اهمیت بوده و از اولویت‌های مهم نظم عمومی به شمار می‌آیند، چراکه اولاً کودکان برخلاف بزرگسالان توانایی محدودی برای گریز از بزه‌دیدگی دارند و قادر نیستند موقعیت‌های خطرناک و زیان‌بار را ترک کنند؛ ثانیاً بزه‌دیدگی کودک موجب رفتارهای ناهنجار، افسردگی، سوءمصرف مواد، خشونت و بیماری‌های گوناگون در بزرگسالی می‌شود (۳).

فضای مجازی بخش مهمی از فعالیت‌های کودکان می‌باشد که بنا بر تجربه باید گفت که در دنیای معاصر کودک زمان زیادی را برای فعالیت‌های آموزشی، تفریحی و سرگرمی در آن سپری می‌کند و به عناوین مختلف بهانه حضور در این فضا را دارد که کودک در معرض آسیب‌های خاص این فضا قرار خواهد گرفت. در اینترنت با توجه به گستردگی دامنه آن، مخفی‌بودن هویت کاربران، سرعت بالای انتقال اخبار و اطلاعات

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-17]

کاربران را خطرات خاص تهدید می‌نماید که در این میان کودکان بیش از حد در معرض تهدید قرار دارند. در اینترنت شکارچیان اینترنتی، سارقان اینترنتی، سوءاستفاده کنندگان از کودکان و حتی قاتلان اینترنتی کودکان را قربانی اهداف خود قرار می‌دهند. به منظور حمایت از کودکان در برابر این خطرات و تهدیدها، دولت‌ها چه مسؤولیتی دارند؟ چه ساز و کارهای فنی، قانونی و ساختاری را برای حمایت از کودکان را در برابر آسیب‌های این فضا در دسترس است؟ رویه دولت‌ها و نهادهای بین‌المللی و جوامع مدنی در صیانت از حقوق کودک در محیط آنلاین چگونه بوده است؟ در این پژوهش محقق در تلاش است تا به این سؤالات پاسخ دهد. فرضیه این تحقیق این است که در عصر فناوری‌های ارتباطات و حکمرانی اینترنت، دولت‌ها اصلی‌ترین و مهم‌ترین مسؤولیت را در برقراری حقوق کودکان دارند و با هم‌افزایی و همکاری با سایر بازیگران این عرصه می‌توانند کودکان را به عنوان کاربران آسیب‌پذیر از خطرات و تهدیدات فضای مجازی محافظت و از حقوق آن‌ها صیانت نمایند.

اسناد بین‌المللی حقوق کودک و فضای مجازی

چارچوب اصلی حقوق بشر برای کودکان، کنوانسیون حقوق کودک سازمان ملل و دو پروتکل الحاقی (اختیاری) آن است. این اسناد حقوق مدنی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کودکان را بیان می‌کند. دولت‌هایی که این معاهده را امضا کرده‌اند موظف به اجرای آن هستند و کمیته حقوق کودک ملل متحد نیز مرجع نظارتی آن‌ها تعیین شده است. این کنوانسیون در ۲۰ نوامبر ۱۹۸۹ مورد پذیرش مجمع عمومی سازمان ملل متحد قرار گرفت و از ۲ سپتامبر ۱۹۹۰ لازم‌الاجرا شده است. تاکنون ۱۹۳ کشور این کنوانسیون را تصویب کرده‌اند یا به آن ملحق شده‌اند. ایالات متحده آمریکا تنها عضو سازمان ملل متحد است که آن را تصویب نکرده است. به این ترتیب مقبول‌ترین سند حقوق بشر در تاریخ می‌باشد. در کنوانسیون حقوق کودک از ماده ۱ تا

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-17]

۴۱ برخی از حقوق کودکان را نه به صورت جامع، بلکه به صورت فراگیر اعلام می‌کند (۴).

این کنوانسیون جامع و تأثیرگذار، همگام با آغاز فعالیت اینترنت لازم‌الاجرا شد، اما پرسش اساسی این است که آیا کنوانسیون برای عصر دیجیتال مناسب است؟ در بادی امر به نظر می‌رسد این کنوانسیون به روزرسانی نیاز دارد، هرچند این کنوانسیون به صراحت بیان کرده که باید به طور گسترده در تمام زمان و مکان اجرا شود، با این حال، در مورد چگونگی تفسیر و اجرای آن در فضای مجازی اما و اگرهایی وجود دارد. در تنظیم حقوقی معاصر جهانی، کنوانسیون حقوق کودک در درجه اول حقوق کودکان را در سراسر جهان تعیین می‌کند (۴). آنچه به عنوان مشکل اصلی به نظر می‌رسد این است که کنوانسیون حقوق کودک صریحاً هیچ حقوقی را برای کودکان در فضای مجازی تجویز نمی‌کند. بنابراین در مواجهه با آن، به نظر می‌رسد که کودکان در فضای مجازی فاقد هرگونه حقوق اجرایی یا قانونی هستند. محیط اجتماعی کودک دیگر فقط محدود به فضای فیزیکی و جسم آن‌ها نیست. بنابراین فضای سایبر نیز حقوقشان باید صیانت و اجرا گردد. بنابراین حقوق کودک باید تقریباً در هر جنبه زندگی آن‌ها تأثیر بگذارد (۵).

از سوی دیگر، فضای مجازی نیز تعریف واحدی ندارد و وقتی توافق بر سر یک معنای واحد به توافق می‌رسد، بسیار پیچیده است. با این وجود، می‌توان یک تعریف پذیرفته‌شده از این اصطلاح را به این شرح ارائه کرد: «فضای مجازی یک حوزه تعاملی است که از شبکه‌های دیجیتالی تشکیل شده و برای ذخیره‌سازی، تغییر و برقراری اطلاعات استفاده می‌شود. این شامل اینترنت، و سیستم‌های اطلاعاتی دیگری است که از لایه‌های، زیرساخت‌ها و خدمات ما پشتیبانی می‌کنند» (۶).

به طور کلی، فضای مجازی شامل مجموعه دیجیتالی اطلاعات و داده‌هایی است که از طریق شبکه‌های مختلف در سراسر جهان به اشتراک گذاشته شده است. در حال حاضر، تقریباً همه جنبه‌های زندگی ما به عنوان یک تصویر آینه‌ای از جهان آفلاین به طور مداوم در محیط آنلاین در حال توسعه است. در این میان، مجموعه‌ای از تهدیدات

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-17]

و خطراتی برای امنیت و آسایش کودکان همچون سوءاستفاده جنسی از کودکان و استثمار، نقض حریم خصوصی و اطلاعات شخصی کودکان، اختلال شخصیت از طریق بازی‌های رایانه‌ای و ترغیب خودآزاری و سایر جرائمی که علیه کودکان انجام می‌گیرد. با این حال، نباید از بسیاری از نقاط مثبت دسترسی به این فضا به عنوان ابزار مهم تحقق حقوق کودکان (شامل حقوق مدنی و سیاسی، اجتماعی و فرهنگی) صرف نظر کرد.

یونسکو در سال ۱۹۹۹ برای حمایت از حقوق کودکان نشست‌هایی تخصصی را برگزار نمود که منجر به یک اعلامیه و طرح اقدام برای حمایت از کودکان در اینترنت گردید (۷). یونیسف نیز در گزارش سالانه وضعیت کودکان در سال ۲۰۱۷ از همه ذی‌نفعان خواسته است تا حقوق کودکان را در فضای سایبر تحقق بخشند (۸). شورای اروپا در سال ۲۰۱۸ بخشی از استراتژی خود در مورد حقوق کودک، را به توصیه کشورهای عضو در مورد دستورالعمل‌های احترام، محافظت و تحقق حقوق کودک در محیط دیجیتال اختصاص داد (۹). سایر نهادها و سازمان‌های بین‌المللی در این راستا قدم‌های مثبت برداشته‌اند.

وضعیت کودکان در محیط سایبر

در این بخش ابتدا به وضعیت کودکان در فضای مجازی و نحوه فعالیت‌های آنلاین آن‌ها پرداخته می‌شود و سپس براساس تحلیل آمارها راه‌کارها و تجویزهای لازم برای تحقق حقوق کودکان ارائه می‌گردد:

آمار اتحادیه بین‌المللی ارتباطات از راه دور (ITU)، یونیسف و شورای اروپا نشان می‌دهد که بیش از یک‌سوم کودکان جهان به اینترنت دسترسی دارند و از آن استفاده می‌کنند. آمارها حاکی از این است که کودکان از سن ۲ سالگی شروع به استفاده از فضای مجازی می‌کنند و به تناسب رشد آن‌ها، میزان استفاده از این فضا افزایش می‌یابد (نمودار ۱).

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-17]

بررسی‌ها نشان می‌دهد، بیش از دوسوم از جوانان بین ۱۵ تا ۲۴ سال جهان از فضای مجازی استفاده می‌کنند که میزان استفاده پسران نسبت به دختران بیشتر است. همچنین هرچه نوجوانان به سن بلوغ نزدیک‌تر می‌شوند، میزان وابستگی و اعتیاد آنان به فضای سایبر بیشتر می‌شود. این پیامدهای مهمی برای جامعه بزرگسال ـ والدین، مراقبان، مدارس، سیاستگذاران ـ نهادهای مدنی و دولت‌ها دارد که بتوانند حقوق کودکان و جوانان را در دنیای دیجیتال جامه عمل بپوشانند (۱۰).

گزارش سالانه وضعیت کودکان در جهان یونیسف در سال ۲۰۱۷ از همه ذی‌نفعان خواسته است تا حقوق کودکان را در دنیای دیجیتال بهتر تحقق بخشند (نمودار ۲). به عنوان بخشی از استراتژی خود در مورد حقوق کودک، در سال ۲۰۱۸ شورای اروپا توصیه‌ای را برای کشورهای عضو در مورد دستورالعمل احترام، محافظت و تحقق حقوق کودک در محیط سایبر را به تصویب رساند. میزان دسترسی به شبکه‌های اجتماعی و وسایل ارتباطی مجازی نشان می‌دهد که کودکان در سنین پایین‌تر تمایل به استفاده از تبلت، نوت بوک، رایانه و گوشی‌های هوشمند دارند و هرچه سن آن‌ها بالاتر می‌رود، به سمت استفاده از رایانه و گوشی‌های هوشمند گرایش پیدا می‌کنند، لذا استفاده از رایانه و گوشی‌های هوشمند در میان کودکان شایع‌تر است (جدول ۱).

آمارها نشان می‌دهند وضعیت اجتماعی ـ اقتصادی (SES: Socio-Economic Status) خانواده‌های کودکان، با استفاده از این ابزارها تناسب و همخوانی دارد. به عبارت دیگر، هرچه وضع اجتماعی ـ اقتصادی آن‌ها بالاتر باشد، میزان استفاده نیز بیشتر خواهد بود. از سوی دیگر، فضای مجازی طیف وسیعی از خطرات و آسیب‌های آنلاین را برای کودکان فراهم نموده است. کودکان قربانیان اصلی خشونت، استثمار جنسی و آسیب‌های دیگر همچون اضطراب و نگرانی هستند. همچنین آن‌ها ممکن است در معرض قلدری، آزار و اذیت و یا سایر جرائم سایبری قرار گیرند. نمودار ۳ نشان می‌دهد در میان قربانیان اغلب دختران بالاتر از ۱۲ سال از میان خانواده‌های با وضعیت اقتصادی ـ اجتماعی متوسط در معرض بیشترین آسیب‌های فضای سایبر قرار دارند (۱۰).

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-17]

دسترسی به اینترنت، شبکه‌های اجتماعی و فضای مجازی هم پیامدهای مثبت و هم پیامدهای منفی برای کودکان دربر دارد. فضای مجازی فرصت‌های برابر دیجیتالی را در دسترس کودکان قرار داده که می‌تواند حقوق آنان از جمله دسترسی کودکان به اطلاعات و آزادی بیان و اندیشه، حق آموزش و سواد دیجیتالی، آزادی تجمع، حق فرهنگ، اوقات فراغت و بازی، محافظت از حریم خصوصی، هویت و پردازش داده‌ها را به طور فزاینده‌ای افزایش دهد و بر سطح ناتوانی ناشی از شکاف دیجیتالی و اشکال متعدد نابرابری به ویژه نابرابری جنسیتی و تبعیض غلبه نماید.

در دنیای معاصر کودکان زمان زیادی را برای فعالیت‌های آموزشی، تفریحی و سرگرمی در اینترنت و فضای مجازی سپری می‌کنند. در این فضا با توجه به گستردگی دامنه آن، مخفی‌بودن هویت کاربران، سرعت بالا، فرامرزی‌بودن، فقدان مکانیزم اعمال صلاحیت دولت‌ها می‌تواند بر حوزه شناخت و ادراک کاربران تأثیر عمیقی گذاشته و افراد به خصوص کودکان و نوجوانان را با خطرات خاص مواجه نماید (نمودار ۴).

کنوانسیون حقوق کودک هر فرد زیر ۱۸ سال را به عنوان «کودک» تعریف می‌کند، البته این کنوانسیون تعیین سن کودک را به دولت‌ها واگذار نموده است. در فضای مجازی، یک کاربر ۷ ساله بعید است همان نیازها یا علاقه‌های یک کودک ۱۲ ساله یا یک جوان ۱۷ ساله که در آستانه بزرگسالی است، داشته باشد. بر همین اساس مدت زمان متصل‌شدن و فعالیت در فضای مجازی با یکدیگر متفاوت است. نیازهای خاص هر کودک باید به صورت فردی در نظر گرفته شود. علاوه بر این، بسیاری از عوامل مختلفی همچون سن، جنسیت، سطح فرهنگی و اجتماعی وجود دارد که می‌تواند تأثیر مهمی در مدت زمان و نوع فعالیت کودکان در محیط آنلاین داشته باشد و ممکن است اعتیاد کودکان به فضای مجازی از کشوری به کشور یا منطقه متفاوت باشد. نمودار ۵ مدت زمان سپری کودکان را در محیط آنلاین نشان می‌دهد (۱۰).

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-17]

رایج‌ترین جرائم سایبری کودکان و نوجوانان

ذات مخفی و پوشیده محیط سایبر به همراه سایر ویژگی‌های این محیط نظیر امکان گمنام‌ماندن هویت مرتکب، گسترده‌بودن، گزینشی‌بودن اطلاعات، قابل کنترل‌نبودن و... بستری مناسب جهت جولان‌دادن مجرمین سایبری و ارتکاب جرائم سایبری فراهم می‌آورد که امکان تعقیب و محاکمه مجرمین را به حداقل می‌رساند. عوامل فردی همچون انگیزه‌های گوناگون و میزان دانش و تخصص فرد در کنار عوامل محیطی نظیر غیر واقعی‌پنداشتن محیط سایبر، امکان گمنامی هویت بی‌هنجاری سایبری و وجود فرصت‌های کلی مجرمانه از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار در ارتکاب جرم در محیط سایبر می‌باشد. عوامل محیطی در واقع بیان‌کننده جنبه‌های تاریک محیط سایبر می‌باشند که نقش انکارناپذیری در ارتکاب جرائم گوناگون سایبری دارد (۱۱).

یک کودک ممکن است با دریافت محتوای قانونی، ولی نامناسب یا از طریق تماس یا اقدام به روشی اشتباه تحت تأثیر فضای مجازی قرار بگیرد. در مورد دریافت محتوای نامناسب یا مضر، ممکن است از جهات مختلفی اتفاق بیفتد. برای مثال، در حین بازدید از وب‌سایت‌ها، کوکی‌ها، یا سایر روش‌های تبلیغاتی اتفاق بیافتد. سازمان‌های تجاری قادر هستند برای کودکان پیام تبلیغاتی، اسپم، اسپانسر ارسال کنند و از آنان اطلاعات شخصی بخواهند. یک کودک ممکن است محتوای خشونت‌آمیز یا نفرت انگیزی را به صورت آنلاین دریافت کند که در رفتار پرخاشگرانه کودک ناخوشایند باشد. همچنین با کودک به عنوان گیرنده، دریافت محتوای مستهجن یا جنسی که به صورت اشتباه ممکن است کودک را تحت تأثیر قرار دهد، غیر ممکن نیست. مطالبی که کودک ممکن است به صورت آنلاین دریافت کند، ممکن است این توانایی را داشته باشد که سیستم روانی و روحی و ارزش‌های کودک را تحت تاثیر بگذارد و او را ترغیب به ارزش‌های غلط و متعصبانه، نژادپرستانه و... نماید.

این کودکان همچنین ممکن است قربانی پیشرفت‌های ناخواسته یا تماس‌های آنلاین شوند. پیگیری یا برداشت اطلاعات شخصی توسط سازمان‌های تجاری ممکن است گاهی اوقات کودک را احساس ناراحتی کند و حریم شخصی وی را نقض کند.

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-17]

همچنین ممکن است باعث قلدری، آزار و اذیت و یا سایر جرائم سایبری شود که کودک را به عنوان طعمه‌ای آسان برای همان قرار دهد. بنابراین فضای مجازی فرصتی فراوان برای کودکان فراهم می‌کند که مرتکب جرم و یا قربانی شوند و بدون آنکه وقت زیادی داشته باشند تا در مورد عواقب آن تأمل کنند. بیشتر اوقات، کودکانی که مرتکب چنین بزه‌کاری می‌شوند، حتی از این واقعیت آگاه نیستند که عمل یا عدم فعالیت آن‌ها یک فعالیت بزه‌کارانه است. دانلودهای غیر قانونی یکی از چنین فعالیت‌هایی است. بیشتر کودکان هنگام دیدن چیزی جالب، در مورد فشاردادن دکمه دانلود فکر نمی‌کنند که ممکن است در مرحله بعد منجر به برخی شرایط پیچیده شود. بعضی اوقات، فقط به دلیل کنجکاوی خود برای کشف چیزها و ایده‌های جدید و اثبات برتر آن‌ها، کودکان ناآگاهانه مرتکب اشتباه قلدری یا آزار و اذیت افراد دیگر به صورت آنلاین یا هک‌کردن، قمار یا ایجاد و بارگذاری مطالب نامناسب می‌شوند. رایج‌ترین این جرائم در بین کودکان و نوجوانان شامل موارد زیر است.

۱ـ استثمار جنسی کودکان

فضای سایبری، بر جرائم با انگیزه‌های جنسی تأثیر چشم‌گیری گذاشته و دامنه وسیعی نیز بدان بخشیده است. علاوه بر انواع جرائم اینترنتی که در مورد هر دو جنس به وقوع می‌پیوندد، به طور عمده دو نوع جرم با هدف گیری قربانیان جنسی در اینترنت واقع می‌شود. این نوع جرم استثمار جنسی کودکان در اینترنت است. استفاده از کودکان برای هرزه‌نگاری آنلاین و قاچاق و بهره‌کشی جنسی کودکان را دربر می‌گیرد. این دسته، از مورد علاقه‌ترین جرائم سایبری کودکان و نوجوانان هستند (۱۲).

بر اساس مطالعات هرزه نگاری کودکان دارای آثار سوء و پیامدهای مخرب بی‌شمار برای کودک، فرد بزه‌کار و جامعه بوده، لذا پیامدهای مخرب هرزه‌نگاری پیش از همه بر تربیت و آرامش روحی و روانی کودکان به عنوان قربانیان از یکسو و رابطه زناشویی و رفتار جنسی بزه‌کاران از سوی دیگر می‌گردد که سبب از هم‌پاشیدگی بنیان خانواده‌ها می‌شود.

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-17]

۲ـ جرائم با هدف سرگرمی و ماجراجویی

بیشتر هکرها، مجرمین نوجوان و جوانی هستند که به دلیل کنجکاوی و یا مطرح شدن در گروه مرتکب جرم هک‌کردن می‌شوند. در بسیاری از جرائم اینترنتی، به خصوص در جرائمی که کامپیوتر و سیستم‌های رایانه‌ای هدف جرم واقع می‌شوند، مجرم فرد نوجوان یا جوانی است که برای ماجراجویی، تفریح و سرگرمی به صورت غیر قانونی وارد کامپیوتر افراد و یا شرکت‌ها می‌شود. خودنمایی و مورد تحسین قرارگرفتن در میان همسالان، یکی از انگیزه‌های مهم برای مجرمان جوان است. در جرام سایبری با هدف سرگرمی، نیز مجرم فردی کودک یا نوجوان و جوان است، هرزه‌نگاری پرنوگرافی و سوءاستفاده‌های جنسی از آن دسته‌اند (۱۲).

۳ـ جرائم با هدف کسب منافع مالی

گرچه انگیزه‌های مالی، در کودکان و نوجوانان انگیزه اصلی بزه‌کاری در فضای مجازی محسوب نمی‌شود، لیکن در برخی موارد سوءاستفاده از داده‌های واجد ارزش مالی (از سرقت فایل‌های آماری و علمی گرفته تا سرقت و هک‌کردن شماره رمز کارت‌های اعتباری) از سوی این مجرمان جوان مشاهده می‌شود.

۴ـ جرائم با هدف انتقام و نفرت (عاطفی، مالی و اعتقادی)

این انگیزه و ویژگی مجرمانه در چند طیف از افراد جوان رخ می‌دهد. در کودکان و نوجوانان در مرحله بلوغ، انتقام غالباً به دلیل طردشدن از جنبه عاطفی (مانند شکست عشقی) و اجتماعی (مانند اخراج از مدرسه یا گروه دوستی) رخ می‌دهد، لکن در نوجوانان بزرگ‌تر و جوانان علاوه بر موارد مذکور، ممکن است با علل و انگیزه‌های اعتقادی و اختلافات فکری نیز بروز نماید.

۵ـ جرم مزاحمت

نوع دیگری از جرائم سایبری کودکان و نوجوانان، ارتکاب به مزاحمت‌های اینترنتی است. مزاحمت عموماً شامل آزار و یا رفتار تهدیدآمیزی است که فردی به طور مکرر، در مورد فرد دیگری به کار می‌برد، مثل تعقیب فرد، ظاهرشدن در درب منزل یا محل

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-17]

کار فرد، تماس‌های تلفنی آزاردهنده، گذاشتن پیغام‌های نوشته‌شده، ارسال هدایا و یا تخریب اموال فرد (۱۳).

از نظر ماهیت و گستره مزاحمت اینترنتی، اگرچه آزار و تهدید کامپیوتری می‌تواند اشکال متعددی داشته باشد، لکن این‌گونه مزاحمت‌های اینترنتی وجوه تشابهی با مزاحمت در جهان واقعی دارند. بسیاری از مزاحمان اینترنتی یا در جهان واقعی به انگیزه کنترل قربانیانشان دست به عمل می‌زنند و برای رسیدن به این هدف رفتار مشابهی دارند. شواهد در دسترس نشان می‌دهد که اکثر مزاحمان اینترنتی، مثل مزاحمان جهان واقعی، مردان جوان هستند و اکثر قربانیان آنان کودکان و دختران هستند. انگیزه‌های مزاحم اینترنتی نیز انگیزه‌های جوانگزینی هستند. این انگیزه‌ها که شامل آزار جنسی، عشق جنون‌آمیز، انتقام و تنفر (معمولاً عاطفی) و ژست قدرت‌گرفتن است، بسترهای جرائم جوانگزین به حساب می‌آیند.

مسؤولیت دولت‌ها در کنترل فضای سایبر و تضمین حقوق کودک

کنوانسیون حقوق کودک از اسناد لازم‌الاجرا و بسیار مهم مربوط به حقوق بشر است که مورد توافق جامعه بین‌المللی می‌باشد. به موجب ماده ۹ این کنوانسیون دولت‌های عضو ملزم هستند تا تمامی اقدامات قانونی و اجرایی لازم را جهت اعمال حقوق شناسایی‌شده در این کنوانسیون را مبذول دارند. این دولت‌ها با توجه به حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی اقداماتی از این قبیل را جهت به حداکثررساندن منابع موجود در چارچوب همکاری‌های بین‌المللی معمول خواهند داشت. ماده ۱۹کنوانسیون دولت‌ها را مکلف به اتخاذ تدابیر مناسب قانونی، اجرایی، اجتماعی و آموزشی نموده است تا از کودکان در برابر تمام اشکال خشونت جسمی و روانی و ضرب و جرح یا سوءاستفاده، اهمال، مسامحه‌کاری، بدرفتاری یا استثمار حمایت کند.

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-17]

۱ـ آموزش

مسائل مربوط به فضای سایبر را برای آگاهی کودکان از تهدیدات موجود در آن فضا و نحوه مواجه با آن و بیان خطرات موجود در محیط سایبر سبب آشنایی کودکان با انواع این تهدیدات و شناخت آن‌ها از سوءاستفاده‌های احتمالی می‌گردد. این آموزش‌ها می‌تواند در غالب دروس رسمی مدارس، برگزاری کارگاه‌های آگاه‌سازی والدین، محتواهای تلویزیونی، حتی در فضای سایبر منتشر گردد که سبب علم و اطلاع کودکان و والدین را از خطرات و تهدیدات احتمالی فضای مجازی شود. این اطلاع‌رسانی سبب می‌شود کودکان در فضای مجازی از خطرها اجتناب کنند و در معرض آن‌ها قرار نگیرند.

تعهد دولت‌ها به آموزش نسبت به کودکان دولت‌ها متعهد به آموزش مسائل مربوط به فضای سایبر به کودکان می‌باشند و مهم‌تر این که حتی تعهد دارند مندرجات صفحه قبل را در فضای سایبر به کودکان در کنار آموزش‌های رسمی عبارتند از:

ـ رشد شخصیت کودک، استعدادها و قابلیت‌ها جسمی و روحی کودک.

ـ گسترش احترام به حقوق بشر و آزادی‌های بنیادین و اصول مندرج در منشور ملل متحد.

ـ گسترش احترام به والدین کودک، هویت فرهنگی، زبان و ارزش‌ها کودک، ارزش‌های ملی کشوری که کودک در آن زندگی می‌کند، کشوری که وطن اوست و تمدن‌های متفاوت با تمدن او.

ـ آماده‌کردن کودکان جهت داشتن زندگی مسؤولانه در یک جامعه آزاد، با روحیه‌ای سرشار از تفاهم، صلح، تساهل، برابری جنسیتی و دوستی در میان تمام مردم از گروه‌های ملی قوم و مذهبی (۱۴).

۲ـ کنترل محتوای غیر قانونی

جامعه بین‌المللی در حمایت از حقوق کودکان بر صیانت از کودکان آنلاین پافشاری می‌کند. در این میان برخی از دولت‌ها و سازمان‌های مدنی و نهادهای غیر دولتی بر کنترل محتوای فضای سایبر تأکید می‌ورزند و برخی دیگر این‌گونه کنترل‌ها را به عنوان

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-17]

ابزاری برای محدودسازی اینترنت و ناقض حقوق کودک در فضای مجازی می‌دانند. این عده معتقدند دولت‌ها به استناد محدودیت‌های مقرر در بند ۳ ماده ۱۹ میثاق حقوق مدنی و سیاسی، از قدت خود برای نیل به اغراض سیاسی سوءاستفاده می‌کنند و آزادی افراد را نقض می‌کنند. برای ایجاد تعادل میان آزادی اطلاعات و بیان از یکسو و حمایت از حریم خصوصی کودکان و رهایی از استثمار باید دولت‌ها مسؤولیت خود را ایفا نمایند.

۳ـ تفکیک محتوای قانونی و غیر قانونی

بر اساس ماده ۳۴ کنوانسیون حقوق کودک کشورهای عضو متعهد هستند، از کودکان در مقابل تمامی اشکال سوءاستفاده و استثمار جنسی کودکان حمایت نمایند. دولت‌ها برای این منظور دست به اقداماتی در سطح داخل و خارج از کشورشان را جهت جلوگیری از موارد زیر به عمل خواهند آورد:

ـ کودکان به روابط جنسی غیر قانونی و یا اجباری کشانده نشوند.

ـ کودکان مورد سوءاستفاده و خودفروشی و سایر اعمال غیر قانونی جنسی قرار نگیرند.

ـ از کودکان در پورنوگرافی و اعمال و مطالب هرزه‌نگاری استفاده نشود.

برای ایفای این تعهد دولت‌ها با چندین مشکل مواجه هستند: نخست، قلمرو بدون مرز فضای مجازی است؛ ثانیاً فقدان توافق کلی دولت‌ها بر روی آنچه که هرزه‌نگاری کودک تلقی می‌شود، چراکه تعریف آن از کشوری به کشور دیگر و حتی در محیط داخلی کشورها متفاوت است؛ ثالثاً اغلب در قوانین داخلی کشورها بین سنی که کودک می‌تواند به فعالیت جنسی بپردازد و یا سنی که رضایت او می‌تواند مبنای نمایش تصاویر هرزه‌نگاری کودک تلقی شود تعارض وجود دارد (۱۵).

از سوی دیگر، به همان اندازه که کودکان به فضای مجازی دسترسی بیشتر داشته باشند، احتمالاً بار روانی کودکان که مطالب زیان‌آور را مشاهده می‌کنند، افزایش خواهد یافت. این مطالب ممکن است از منظر حقوقی قانونی باشد، اما در عین حال برای کودک زیان‌آور باشد. از این رو حصول اجماع بین‌المللی میان دولت‌ها درباره کنترل محتوایی که قانونی است، لیکن برای کودکان مضر است، یکی از چالش‌های مهم فراروی دولت‌هاست.

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-17]

۴ـ سیاستگذاری و برقراری حفاظت‌های متناسب

بالارفتن سطح دسترسی کودکان به جریان آزاد اطلاعات نیازمند این است تا دولت‌ها معیارها و الگوهای متناسبی را برای محافظت از حقوق آنان تعبیه نمایند. به رغم موافقان و مخافان برقراری کنترل و پالایش محتواها، یه الگو را می‌توان به عنوان معیار مناسب مطرح کرد: اولاً اینترنت را مانند رادیو و تلویزیون در نظر می‌گیرد. در این الگو، دولت‌ها باید همان معیارهایی که برای اجازه تماشا یا ممانعت از تماشای برخی برنامه‌های تلویزیونی در نظر می‌گیرند، را در فضای مجازی اعمال کنند؛ ثانیاً اینترنت را مانند تلفن در نظر می‌گیرد. در اینجا اینترنت به مثابه یک رسانه‌ایی برای برقراری ارتباط خصوصی دو فرد یا یک فرد با گروهی از افراد تلقی شود. در اینجا نقش مداخله‌گر دولت بسیار محدود است؛ ثالثاً اینترنت را مانند کتابخانه در نظر می‌گیرد. در این الگو همچون کتابخانه‌ها که مطالب مختلف را دسته‌بندی و برچسب‌زنی می‌کنند، در فضای مجازی دولت‌ها باید کنترل کنند که تولیدکنندگان محتوا مطالب را طبقه‌بندی و به تناسب سن و جنس دراختیار کودکان قرار دهند (۱۶).

۵ـ مداخله دولت در بخش صنعت و فناوری

حامیان حقوق کودکان معتقدند که ارائه‌کنندکان نرم‌افزارها و سخت‌افزارها تا زمانی که به عنوان درهایی باشند که کودکان از آن‌ها عبور می‌کنند و به محتوای زیان‌آور دسترسی پیدا می‌کنند، باید تحت کنترل و نظارت دولت‌ها باشند. در بسیاری از قوانین دولت‌ها تصریح شده که شرکت‌های خدمات اینترنتی و خدمات میزبانی وظیفه دارند تا کاربران را در قبال محتوای غیر قانونی و زیان‌آور محافظت نمایند. آقای «کالستاز سانتوز»، گزارشگر ویژه سازمان ملل به این مهم اشاره می‌کند: «سازندگان سخت افزار و نرم‌افزار و ارائه‌دهندگان خدمات و تولیدکنندگان محتوا در قبال دولت‌ها مسؤولیت دارند پی ببرند و تضمین نمایند که تولیدات آن‌ها رفاه و روان و جسم کودکان را تهدید نمی‌کند» (۱۷).

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-17]

شرکت‌ها و ارائه‌کنندگان خدمات اینترنتی و میزبانی در کنار دولت‌ها نسبت به محافظت از کودکان در برابر محتواها و کنترل رفتارهای مضر در فضای سایبر از یکسو و تقویت مشارکت فعال آن‌ها در محیط جدید اطلاعات و ارتباطات مسؤولیت خطیری بر عهده دارند. آن‌ها مسؤولیت فراهم‌آوردن زمینه ارتقای دانش، مهارت، درک، نگرش، ارزش‌های حقوق بشری و رفتارهای لازم برای شرکت فعالانه کودکان در عرصه زندگی اجتماعی و عمومی و مسؤولیت‌پذیری آنان با محلوظداشتن رعایت حقوق دیگران را بر عهده دارند.

۶ـ نظارت بر ارائه‌دهندگان خدمات اینترنتی

با توجه به موضوع محتوای غیر قانونی و یا مضر و همچنین خطراتی که در فضای مجازی برای کودکان وجود دارد، ارائه‌دهندگان خدمات اینترنتی باید اطلاعات مربوط به خطرات مواجهه یا کمک به انتشار مطالب غیر قانونی در اینترنت و همچنین خطرات در معرض آسیب کودکان را هنگام آنلاین‌بودن فراهم کنند که بتوان محتوای در دسترس و رفتار آن‌ها را کنترل کرد (۱۸).

۷ـ نظارت بر ارائه‌دهندگان بازی‌های آنلاین

بازی‌های آنلاین می‌توانند ابزاری قدرتمند برای تقویت یادگیری، خلاقیت و تعامل اجتماعی باشند. از این رو طراحان و ناشران بازی‌ها باید نسبت به ارتقا و تسهیل گیمرها در این حوزه‌ها اقدام کنند و باید مرتباً سیاست‌ها و شیوه‌های اطلاعاتی خود را در جهت رعایت حقوق اساسی کودکان، به ویژه تضمین حق آزادی بیان و حق حریم خصوصی، به ویژه در مورد ایمنی و امنیت روحی و روانی کودکان و استفاده مسؤولانه آن‌ها از اینترنت، ارزیابی و ارزیابی کنند (۱۹).

۸ـ قانونگذاری و اجرای قانون

جامعه بین‌المللی همواره با مشکلات کنترل اطلاعات و توزیع مطالب زیان‌آور در اینترنت دست به گریبان است. در این میان بازیگران مختلفی، شامل دولت‌ها، سازمان‌ها در جامعه مدنی و نهادهای بین‌المللی و صنعتی که می‌توانند از گسترش مطالب غیر

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-17]

قانونی جلوگیری به عمل آورده و بر محتوای زیان‌آور کنترل داشته باشند. همه آن‌ها باید هم‌زمان و به طور مشترک بر امر کنترل و حفاظت از حقوق کودکان نظارت و حامی آن‌ها باشند.

دولت‌ها بیشترین دخالت را برای ایجاد مقررات و قوانین محتوای فضای سایبر داند. دولت‌ها با تصویب قوانین تولیدکنندگان محتوا و ارائه‌دهندگان خدمات اینترنتی را ملزم می‌کنند از محتواهای خاص به ویژه هرزه‌نگاری کودکان جلوگیری نمایند. دولت‌ها از طریق صدور مجوز به این مهم مبادرت می‌ورزند (۲۰). در خصوص مسؤولیت دولت‌ها در زمینه اعمال و تضمین حقوق کودکان در فضای سایبر، تحقیقاتی توسط «لیوینگ استون» و «اوو نیل» (Livingstone and O'Neill) انجام شد. این دو محقق دریافتند با تمرکز بر سه P (شامل: محافظت، مشارکت، مداخله) (Protection, Participation and Provision) ـ همانطور که در جدول ۲ نشان داده شده ـ می‌توان مسؤولیت دولت‌ها را اجرای حقوق کودک از طریق انطباق با کنوانسیون حقوق کودک بررسی نمود (۲۱).

نتیجه‌گیری

حقوق کودکان در فضای مجازی وجود دارد و ماهیت حقوق آن‌ها در فضای مجازی در بالا مورد بحث قرار گرفته است. بحث در مورد ماهیت و میزان حقوق آن‌ها در فضای مجازی، این امر نیاز به یک تحلیل جامعی از مسؤولیت‌های فنی، سیاسی، اجتماعی و حقوقی دولت‌ها در مورد این‌که چه پیشرفت‌هایی می‌تواند در جهت اجرای مؤثرتر حقوق کودکان در نظر گرفته شود. همچنین نقش جامعه به عنوان یک کل در این جنبه مهم قابل چشم‌پوشی نیست. با تجزیه و تحلیل نقش تمامی ذی‌نفعان، درمی‌یابیم که دولت نقش اساسی را در این امر ایفا می‌کند. دولت برای اجرای مؤثر حقوق کودکان در یک جامعه مدنی دولت باید نقش محوری را بازی کند و سایر نهادهای ملی حقوق بشر و همچنین سازمان‌های غیر دولتی نیز نقش فرعی، اما عمده‌ای در حمایت از حقوق کودکان در فضای مجازی دارند.

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-17]

با توجه به مسأله عدم دسترسی مساوی به فضای مجازی (اجرای اصل عدم تبعیض) به نظر می‌رسد در این زمینه موانع زیادی وجود دارد. بدیهی است که مشکل اساسی فقدان یا نبود امکانات فنی و فیزیکی کافی در دسترسی به رسانه‌های دیجیتال و فضای مجازی به ویژه در مناطق جغرافیایی مختلف جهان و کشورهای کم‌تر توسعه‌یافته است. همچنین احتمالاً کودکان برای دسترسی به فناوری اطلاعات و ارتباطات با موانع اقتصادی رو به رو هستند. علاوه بر این، می‌توان خاطرنشان کرد که مشکلات دسترسی نه‌تنها به جغرافیا، زیرساخت‌ها یا منابع مرتبط است، بلکه با عوامل فرهنگی نیز وجود دارد که ممکن است مانع از دسترسی به فناوری برای گروه‌هایی باشد که در برخی از جوامع یا در شرایط آسیب‌پذیر به حاشیه رانده شده‌اند.

کنوانسیون حقوق کودک هم‌زمان با فراگیری اینترنت توسط مجمع عمومی به تصویب رسید، اما در محیط دیجیتال کاملاً مرتبط و قابل اجرا است. با این وجود، استفاده از تفسیر ویژه عصر دیجیتال از هر مقاله، متناسب با واقعیت‌های امروز، بسیار مهم است، اگرچه پیشنهاد تصویب یک سند جامع سیاستی برای دولت‌ها و یا تدوین پروتکل جدید یا حتی یک کنوانسیون جدید در مورد فضای مجازی و حقوق کودکان وجود دارد، اما هنوز هم می‌توان خاطرنشان کرد که ابزارهای قانونی جدید ممکن است عدم اطمینان بیشتری ایجاد کرده و به بدترشدن اوضاع منجر شود. بنابراین تکیه بر هنجارها و معیارهای موجود و حصول اطمینان از اجرای مؤثر آن‌ها راهی امن‌تر از وضعیت به نظر می‌رسد. با توجه به این‌که خط جدایی بین دنیای آنلاین و آفلاین تقریباً غیر ممکن است، فرضیه کاملاً منطقی است که فرض کنیم همان قوانین، قوانین و همچنین مقررات در فضای مجازی قابل اجرا هستند. همانطور که قبلاً بحث شد، ماهیت مجازی فضای سایبری که از دنیای واقعی و ملموس متمایز است و این حقوق کودکان را در فضای سایبر متوقف نمی‌کند. در این رابطه، کنوانسیون حقوق کودک و سایر قوانین و کنوانسیون‌های کنونی می‌توانند برای تعیین حقوق کودک در فضای سایبر مورد استفاده قرار گیرند.

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-17]

به منظور حمایت از کودکان در فضای نامحدود و پیچیده سایبر در جهان معاصر یک سلسله اقدامات از سوی دولت‌ها و جامعه جهانی ضروری می‌باشد تا موجبات حمایت همه‌جانبه از کودکان در فضای سایبر به وجود آید. از این رو پیشنهاداتی جهت نیل به این هدف ارائه می‌گردد:

۱ـ پیش‌بینی کنوانسیون جهانی حمایت از کودکان در اینترنت به عنوان یک سند بین‌المللی لازم‌الاجرا جدا از اسنادی چون کنوانسیون حقوق کودک از کنوانسیون جرائم سایبری تا موجبات حمایت همه‌جانبه از کودکان را در فضای سایبر فراهم سازد، زیرا که گستردگی این فضا و آسیب‌پذیری کودکان مستلزم یک سند جامع می‌باشد تا با هر نوع سوءاستفاده، بهره‌کشی، نقض حقوق کودکان در سرتاسر جهان با همکاری تمامی فعالان جامعه بین‌المللی مقابله گردد.

۲ـ قانونگذاری در سطح ملی برای جرم‌انگاری سوءاستفاده از کودکان اقدام مؤثر است که کلیه دولت‌ها باید نسبت به آن اهتمام ویژه داشته باشند و شایسته است قانونی تحت عنوان حمایت از کودک در فضای سایبر در سیستم حقوقی دولت‌های مختلف وارد گردد.

۳ـ همکاری منطقه‌ای و بین‌المللی از طریق انعقاد موافقت‌نامه و نشست‌های دیپلماتیک و حقوقی برا حمایت از کودکان در ارتباط با مسائل سایبری به خصوص راجع به استرداد مجرمین فضای مجازی ضروری است.

۴ـ آموزش مسائل و تهدیدات فضای سایبر به کودکان و آشنایی کودکان و والدین آن‌ها، جامعه مدنی، نهادهای دولتی با تهدیدات فضای سایبر از طریق آموزش‌های رسمی، عمومی و آموزش‌های رسانه‌ای که ضروری است در این‌باره قانونگذاری در سطح ملی و توافق منطقه‌ای و جهانی از طریق سازمان‌های بین‌المللی مربوط وجود داشته باشد.

۵ـ از آنجا که دولت‌ها و نهادهای عمومی مسؤولیت اصلی تأمین حقوق کودکان و محافظت از آن‌ها در برابر محتواهای غیر قانونی را بر عهده دارند، برای تضمین حقوقشان

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-17]

باید از طریق ایجاد قانونگذاری و سیاستگذاری و نظارت بر فعالیت‌ها و مسؤولیت‌های صنعت نرم‌فزاری و سخت‌افزاری و تولید محتوا نظارت نمایند.

۶ـ علاوه بر دولت‌ها، نهادها و سازمان‌های بین‌المللی همچون انجمن حاکمیت اینترنت، والدین و آموزگاران باید در توسعه مناسب جهت دسترسی به حق آزادی بیان و اطلاعات بکوشند و گفتگوهای سازنده بین سازمان‌های حامی حقوق کودک و نهادهای متولی فضای مجازی جهت پیاده‌سازی حقوق کودکان به صورت آنلاین ادامه دهند، لذا ترویج و توسعه مهارت‌های مشترک میان کودکان، والدین و مربیان برای درک بهتر و مقابله با محتوا و رفتاری که با خطر آسیب برساند.

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-17]

جدول ۱: میزان استفاده از وسایل ارتباطی براساس سن رشد

	9-11 yrs	12-14 yrs	15-18 yrs	Total
Mobile phone	7	8	9	8
Smartphone	89	98	96	95
Computer desktop	73	69	82	76
Laptop/ Notebook	68	58	61	62
Tablet	68	52	46	54
Games console	16	22	21	27
Average No. devices	2	2	3	2

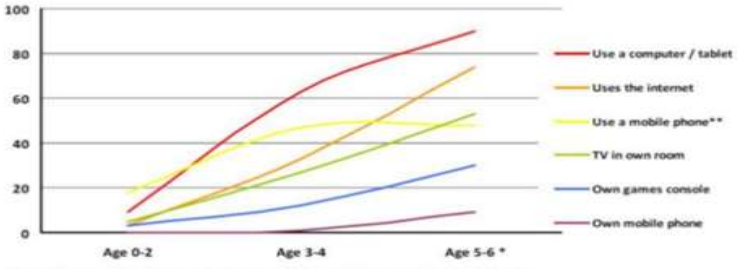
جدول ۲: انطباق مسؤولیت دولت‌ها با کنوانسیون حقوق کودک

مسؤولیت دولت‌ها	مواد کنوانسیون حقوق کودک
تلاش برای جلوگیری از ایجاد و توزیع تصاویر آنلاین کودک‌آزاری، نظافت جنسی، قاچاق کودکان به صورت آنلاین.	حق محافظت در برابر انواع اشکال سوءاستفاده و غفلت (ماده ۱۹) از جمله سوءاستفاده جنسی و سوءاستفاده جنسی (ماده ۳۴) و سایر اشکال استثماری که به نفع رفاه کودک است (ماده ۳۶).
تلاش برای جلوگیری، مدیریت و افزایش آگاهی از خطرات شهرت، دخالت در حریم خصوصی، قلدری در فضای مجازی، تصاویر مستهجن، سوءاستفاده از داده‌های شخصی (از جمله شناسایی، اطلاعات مبتنی بر موقعیت مکانی و مالی).	حق محافظت در برابر «مضرات بهزیستی کودک» (ماده e۱۷)، «مداخله خودسرانه یا غیر قانونی در حریم شخصی، خانواده یا مکاتبات وی، غیر از حملات غیر قانونی به ناموس و شهرت وی» ماده ۱۶) و حق فرزند برای حفظ هویت خود (ماده ۸).
تلاش در جهت ارائه فناوری آموزشی، اطلاعات آنلاین و منابع خلاق و ارتقای مهارت‌های دیجیتالی به صورت عادلانه (با در نظرگرفتن زبان‌های مربوطه، مشکلات دسترسی یا شرایط ناتوانی یا معلولیت کودک).	حق مشارکت حمایت از حقوق کودکان در تفریح و اوقات فراغت متناسب با سن آن‌ها (ماده ۳۱)، آموزشی که از توسعه تمام توان آن‌ها (ماده ۲۸) حمایت کند و آن‌ها را برای «مسؤولیت در یک زندگی آزاد در جامعه آزاد» آماده کند (ماده ۲۹).
تلاش برای تهیه مطالب آموزشی، مدنی،	حق شناخت: «کارکرد مهمی که توسط رسانه‌های

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-17]

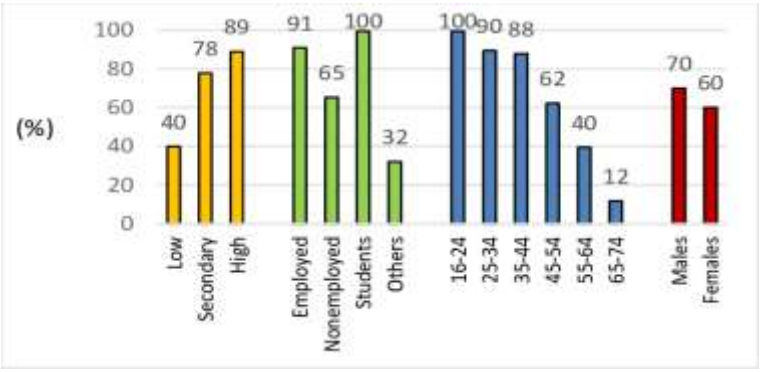
علمی، فرهنگی و میراث عمومی و تجاری به صورت آنلاین و به صورت عادلانه.	جمعی انجام می‌شود»، فراهم‌آوردن مطالب متنوعی از منافع اجتماعی و فرهنگی را به کودک (از جمله اقلیت‌ها) برای ارتقای بهزیستی کودک ترغیب می‌کند (ماده ۱۷).
تلاش برای مشارکت همه کودکان در فرایندهای متنوع اجتماعی، از جمله مشاوره در مورد آن‌ها در زمینه آموزش، تحقیق و حاکمیت فناوری اطلاعات و ارتباطات.	حق مداخله: «درکلیه اقدامات قانونگذاری و اجتماعی مربوط به کودکان باید منافع کودک مورد توجه اصلی قرار گیرد» (ماده ۳)، از جمله حق کودکان برای مشاوره در همه مواردی که قرار است بر آن‌ها تأثیر گذارد (ماده ۱۲). همچنین باید به حق آزادی بیان کودک (ماده ۱۳) و حق آزادی تجمعات (ماده ۱۵) توجه شود.

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-17]

نمودار ۱: ارتباط سن رشد کودکان و نوع وسیله ارتباطی

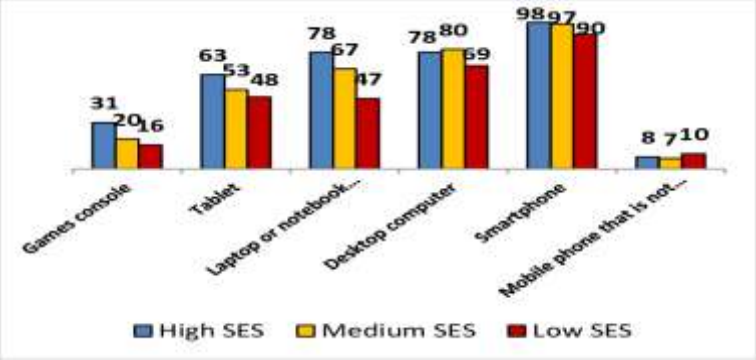
محمدرضا حسینی

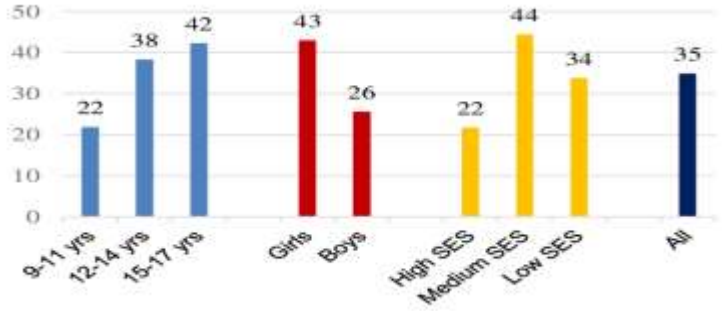
Internet users, by level of education, employment status, age and gender

نمودار ۲: میزان استفاده از اینترنت براساس سن، جنسیت و سطح سواد

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-17]

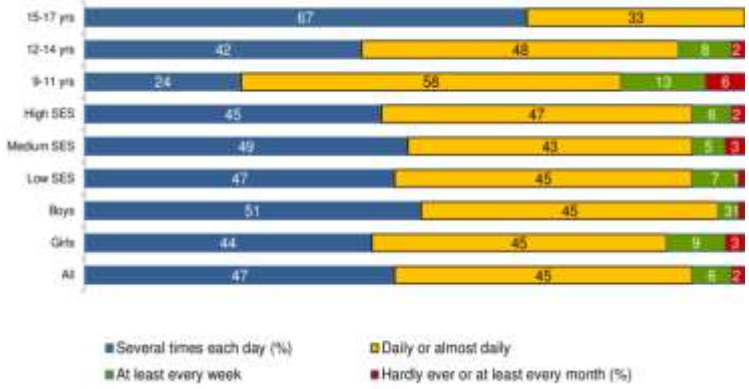
نمودار ۳: تأثیر وضعیت اقتصادی ـ اجتماعی بر نوع کاربری وسایل ارتباطی کودکان

Online children victim
socio-economic status (SES)

نمودار ۴: نرخ کودکان قربانی و وضعیت اجتماعی ـ اقتصادی آنان

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-17]

نمودار ۵: مدت زمان سپری کودکان در محیط آنلاین

محمدرضا حسینی

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-17]

References

1. Ghari Seyed Fatemi SM. Human Rights in the Contemporary World. Tehran: Institute of Legal Studies and Research of its Mayors; 2009. Vol.2 p.195.

2. Biparva A, RobatJazi MT. Protecting Children in Cyberspace in the Framework of Regional and International Documents. Tehran: First National Conference on Cybercrime: Challenges and Solutions; 2016. p.54.

3. UNCRC (United Nations Convention on the Rights of the Child). 1989.

4. Christopher De Bono C. Global research agenda for children's rights in the digital age. UNICEF East Asia and Pacific Regional Office, Bangkok. Journal of Children and Media 2013; 8(4): 317-335.

5. France, Information Systems Defense and Security: France's Strategy. 2011. p.21.

6. Motamed Nejad K. UNESCO and Child Protection against the Internet. Media Mag 2001;46: 28-33.

7. Available at: https://www.unicef.org/sowc2017/.

8. Available at: https://rm.coe.int/guidelines-to-respect-protect-and-fulfil-the-rights-of-the-child-in-th/16808d881a.

9. Available at: https://www.researchgate.net/www.researchgate.net.

10. Chabakpour M. The role of the cyber environment in crime. Tehran: Faculty of Law and Political Science; 2014.

11. Didaban S. Criminological Investigation of Child Pornography. Tehran: School of Law and Political Science; 2014.

12. Islami I. Position of Protecting Victims of Cybercrime in Criminal Law and International Law. Journal of Law Islamic 2016; 1(43 Consecutive): 158-182.

13. Biparva A, Aamani SGH. Human and citizenship rights education by media. Modern Applied Science 2016; 9: 265.

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-17]

14. Margaret AH. Child Pornography: An International Perspective. Stockholm: Computer Crime Research Center; 1998. p.135-152. Available at: http://www.crime-research.org/articles/536/. Visited at October 8, 2019.

15. ; 1998.

16. Hoskins E, Hick S, Helpin E. Human Rights and the Internet. Translated by Zamani SGH, Behramloo M. Tehran: Khorsandi Publications; 2007. p.240.

17. Calcetas-Santos. United Nations Special Rapporteur on the sale of children, child prostitution and child pornography, (1994-2001). Geneva: UNESCO; 1999. p.19.

18. Human rights guidelines for Internet Service Providers, Council of Europe Expert on Data Protection. 2014.

19. Human rights guidelines for online games providers, Council of Europe Expert on Data Protection. 2014.

20. Skoog DM. Innocence exploited: Child pornography in the electronic age. Ottawa: Canadian Police College; 1998. p.266.

21. Livingstone S. Knowledge enhancement: The risks and opportunities of evidence-based policy. Edited by O'Neill B, Staksrud E, Mc Laughlin S. Towards a Better Internet for Children? European Policy Pillars, Players and Paradoxes. Göteborg: Nordicom; 2013. p.93-109.

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-17]